

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n jäsenlehti

PROSPÄKKÄRI

2 2022

Kullanhuuhdonnan SM 2022

Tankavaaran Kultakylä

Torstai 28.7.

10:00–17:00 Toimintatorstai
Järjestää Kultaperinne Ry

21:30–02:00 Bar Nugget

Tanssi- ja iskelmämusiikkia Sakari Korho-
nen ja Huurankukat sekä rockia ja
bluesia Trio Ämmät

Perjantai 29.7.

10:00–17:00
Kullanhuuhdonnan SM-kilpailut

17:30–18:30
LKL:n edunvalvonnan tiedotustilaisuus
sekä Puhdas Au -hankkeen Kullankai-
vajain veden käytön uudet askeleet

18:30–19:30
Seppo Konttisen kullankaivaja Risto
Mäläskästä kertovan kirjan ”Kultakiima”
julkistamistilaisuus

19:30–21:00 Kultraillallinen

Lauantai 30.7.

10:00–17:00
Kullanhuuhdonnan SM-kilpailut

22:00–24:00 Bar Nugget
Karaokea vetää Suomen ainut virallinen
kukkahattutäti

24:00–01:30
Rock ja Blues Trio Ämmät

Sunnuntai 31.7.

10:00–16:00
SM kilpailujen finaali ja palkintojen jako

Tarkemmat tiedot sekä ennakkoilmoittautuminen
www.tankavaaragold.fi

Antti Seppälän valmistamat kruunut ovat valmiina keikkumaan Kultakuninkaallisten kutreilla. Kuva: Antti Seppälä, kuvankäsittely Liisa Hertell

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n jäsenlehti

ISSN 2490-1776 (painettu)
ISSN 2490-1784 (verkkojulkaisu)

45. vuosikerta
Ilmestyy 4 kertaa vuodessa

Vastaava päätoimittaja:
Kai J Rantanen

Toimitus:
Lapin Kullankaivajain Liitto ry
PL 86, 99871 Inari

Ilmoitushinnat:
1/1 s. 312 € (2. kansi)
1/1 s. 240 €
1/2 s. 162 €
1/3 s. 108 €
1/4 s. 84 €

Graafinen suunnittelu ja taitto:
Liisa Hertell, LH Viestintä

Paino: Kirjapaino Hermes Oy
Tampere

TÄSSÄ NUMEROSSA

- 4-5 Pääkirjoitukset
- 6-10 Tankavaarassa pohdittiin kullanhuhdonnan tulevia haasteita
- 11-13 Suomen kuninkaan kruunusta kultakuninkaallisiin
- 14-15 Liiton vuosikokouksen satoa
- 16-23 Palsinoja 150 vuotta kullankaivun ammattiopistona
- 24-26 Kirjaesittely: Äidin kullat
- 26-27 Merkkipäivät / Muistoirjoitus
- 28-30 Saamelaisalueiden luonnonvarasuunnitelma vahvistettu
- 31 Hallinto-oikeudet ruuhkassa / Kaivospiirien lopputarkastukset Lemmenjoen alueella

LKL:N HALLITUS

Puheenjohtaja:
Marko Touru, Tankavaara
puh: 040 744 1710
info@tankavaara.fi

Varapuheenjohtaja:
Ami Telilä, Lemmenjoki
puh: 050 3073 248
amitelila@gmail.com

Sihteeri:
Kai J. Rantanen, Inari
puh: 040 774 6773
mullin.mallin@gmail.com

Esko Orava, Sinettä
puh: 0400 323 433
esko.orava@suomi24.fi

Hannu Raja, Jalasto
puh: 050 365 6570
hannu.raja@netikka.fi

Anurag Lehtonen, Ruovesi
anurag.lehtonen@gmail.com

Jutta Vehviläinen, Rovaniemi
puh: 040 727 9309
jutta.vehvilainen@gmail.com

LKL:N PANKKITILIT

Jäsenmaksutili: FI45 2177 3800 0049 77

Jäsenmaksu 2022: täysi-ikäiset 28,00 €, nuorisojäsen 14,00 €, liittymismaksu 12,00 €

Muut maksut: FI95 1201 3000 1031 83

JÄSENASIA

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry
PL 86, 99871 Inari
puh. 0400 836 500
s-posti: info@kullankaivajat.fi
kotisivut: www.kullankaivajat.fi

Himmeästi hohtavia unelmankappaleita

”**M**ä kuolen mä kuolen mä kuolen!!!” **Marjut Telilän** huuto kaikui kesälä 1973 Morgamojalla, Lemmenjoella. Marjutin alle kouluikäiset pojat säikähtivät ja ryntäsivät paikalle. ”Ei se ollutkaan kuolemassa. Se oli vaan onnellinen, kun se löysi ison hipun” kertoo **Ami**. Kohtaus on **Milla Peltosen** Telilöiden kullankaivajaperheen elämästä kertovasta teoksesta ”Äidin kullat”. Jo 1970-luvulla Marjut ehti kuolla monta kertaa, kirjoittaa Peltonen teoksessaan mainiosti. Kultaansa alkupuolella kaikki ”hengetöntä” suuremmat eli yli puolimilliset muruset olivat Marjutille suuria aarteita ja kirvoittivat riemunkiljahduksiin.

Löytäessään silloin Lemmenjoen suurimman hipun, 251-grammaisn Pikkumammutin, kertoo Marjut kimpaleen olleen niin ison, että hän haukkoi henkeä. Sitten Marjut rupesi kirkumaan ja juoksi kämpälle perheensä luo. Puolisonsa **Riston** ensiajatus oli, että nyt on joko koira kuollut tai vaimo tullut hulluksi.

Rautaantuessaan seuraavina vuosikymmeninä Lemmenjoen ammattikullankaivajiksi ja ammattitaidon sekä kaluston kehittyessä, tuli Telilän perhe löytämään monet Lapin kultahistorian hippulistan suurimmista isomushipuista. Ja tietenkin lukemattomia pienempiä koruhippuja.

Milla Peltonen kuvailee teoksessaan näitä löytötunneleita viime vuosikymmeninä löydettyjen jättihippujen uutisointien pohjalta. Ensimmäisen liki satagrammaisn hipunsa löytämisestä Ami Telilä toteaa tulleen lämpimän, hyvän tun-

teen. Pienempiin hippuihin oli jo turtunut.

– Että jaahas, taas tuli tuollainen ja tällainen.

Ensimmäiset, ihan itse omin käsin kaivetut ja löydettyt kultahiput tai -hituset muistaa varmaan jokainen kullankaivua – tai huuhdonta – kokeillut. Tai ainakin sen tunteen, kun oikeasti tunnistaa vaskoolin pohjalle jäävät muruset Lapin eikä katinkullaksi.

Itse ainakin muistan edelleen, kun olin Juhannuksen alla kesällä -88 edellisiltana eksyillyt **Lehtosen Timpan** kämpälle Lemmenjoen Miessijoelle kyselemään kultarengin paikkaa. Lehtonen jäi juromaan illalla avatun kiljuämpäriinsä kanssa kämpälleen. Antoi minulle suuren, varmaankin Lemmenjoen kultaryntäyksen peruja olevan rautavaskoolinsa.

– Tossa on vaskooli ja tuolla on lapio. Mene vaskaamaan, siellä on kyllä kultaa. Ihan satavarmasti on.

Että semmoinen perehdytys. Mutta olihan siellä; kun olin pari tuntia sääski-, mäkärä- ja paarmaarmeijan keskellä hiekanjyvä kerrallaan äärimmäisen varovaisesti hujuttanut ja vetkuttanut ylitäyttä peltivatia kylmässä purosassa, alkoi sen pohjalla vilahdella vajava kymmenkunta kirkasta metallinsirua. Vaikka sen näki ensimmäistä kertaa, ei silti tarvinnut miettiä, että onko ne kultaa. Ihan satavarmasti oli!

Siinä oli alle parikymppinen tehtaan varjossa kasvanut kotkalaispoika ihmeissään. Voiko oikeasti sieltä kivikovasta joenpenkasta soran ja kivien seasta löytyä jotakin noin arvokasta ja ainutlaatuista. Ja vielä noin paljon!

Tässä viime vuosien valitus- ja hampaidenkiristysrumbassa tahtoo itseltäkin välillä kadota fokuksesta se kaikkein tärkein asia, minkä vuoksi kesät kuluvat Lapin puronvarsien kovia sora- ja moreenipenkoja kikkutellessa ja kalkutellessa. Himmeästi hohtavat lapinkultaiset kikkareet ja kokkareet, isommat ja pienemmät. Kulta.

Jotkut ammattikaivajat joskus väittävät, että kulta on vain tiiviissä muodossa olevaa valtaa ja varallisuutta. Muinaiset atseekit taas pitivät kultaa auringonjumalan ulosteena. On siinä silti jotakin maagista ja lumoavaa. Ja harvapa harrastus on sellainen, joka voi maksaa itse itsensä takaisin.

Saattaahan tosin käydä niinkin, kuten Tavaramarkkinat rallatelee kasari-hittibiisissään ”Kevät”: ”On siis kevät, kuljen Miessijoen rantaan. Tuuli ei tuule, mutta sade vielä jaksaa. Kevät. Pystynkö mitään enää antaan, konkurssin koin, en halua enää maksaa. Vaikka tarjosit vain pikkuhippuja, minä olin hölmö, panin peliin koko elämän.”

Niinkin voi tosin käydä.

MULLIS’

Kullankaivajat tuovat kesän

Sanotaan, että Lapissa kevään ja kesän tuloa on vaikea ennustaa. Ikkunasta ulos katsomalla ei tosiaan aina osaa arvata mikä viikko onkaan menossa. Ensin aurinko paistaa toukokuun alussa niin kesäisesti, että sula maa alkaa pilkottaa, mutta viikkoa myöhemmin tulee lunta ja lämpötila painuu miinuksen puolelle. Puhumattakaan juhannukseksi saapuvasta kylmästä rintamasta, jota edeltää tietysti helteinen alkukesä.

Vuodenajasta pysyy kärryllä lukemalla paikkakunnalla huhtikuussa ilmestyviä sanomalehtiä ja uutisia; yksi varmimmista kevään merkeistä on, kun lehdet alkavat kirjoittaa ankarasta ja vaikeasta talvesta porotaloudelle. Siitä, kuinka paljon poroja on kuollut nälkään (lisäruokinnasta huolimatta) tai joutunut petojen suuhun. Seuraavalla viikolla toukokuun alussa saa lukea kuinka vaaditaan suurempia korvauksia, kun aina se mennyt talvi on kaikkien aikojen pahin. Kesäkuussa puolestaan kirjoitetaan siitä, että vasominen ei ole onnistunut ja pitäisi saada lisää rahaa.

Vuonna 2020 porotaloudelle aiheutuneita vahinkoja korvattiin enemmän kuin koskaan. Saamelaiskäräjät kohdistaa syyttävän sormen

matkailua ja kullankaivua kohti kulttuurin ja poronhoidon vaarantamisesta, mutta johtuuko tämä ahkera valittaminen kuitenkin siitä, että nämä ovat tahoja, joilta Saamelaiskäräjät ei vielä suoraan saa korvauksia? Toki ei tämä tällä hallituskaudella suuri yllätys ole, sillä on tämä hallituksen toimiessa ollut jo nähtävissä erääseen sisilialaiseen hyväveliverkostoon vii-

Toukokuussa alkavat myös kämmenet hiota, kun odotellaan postilaatikosta niitä Tukesin päätöksiä – ja Prospäkkäriä saapuvaksi, että josko lupa kesäksi valmistuisi. Näistä hakemuksiin liittyvistä tarinoista saisi kyllä hienon kirjan otsikolla ”Usko tai älä”.

Ja se pääskynen, sellaista en ole kyllä nähnyt, kullankaivajat ehtivät aina ensin. Se onkin hienoin kesän merkki, kun kullankaivajien karavaanit saapuvat ja kaivut käynnistyvät. Kiireisimmät kaivajat tosin lyövät lapionsa vielä routaan, mutta niinhän se meni, että aikainen kaivaja hipun nappaa.

Hyvää ja rikasta kaivukesää kaikille!

MARKO TOURU

Tankavaarassa pohdittiin kullanhuuhdonnan tulevia haasteita

Perinteisen kultaristeilyn jäädessä koronan vuoksi väliin, päätti LKL järjestää kullanhuuhdonnan kanssa painivien viranomaistahojen kanssa seminaarin Tankavaarassa vuosikokouksen aattona maaliskuun lopulla. Liiton puheenjohtaja **Marko Tourun** mukaan tästä pyritään saamaan tiedonkulun parantamiseksi perinne.

Lupamaksut uusiksi

Kullanhuuhdontalupia myöntävän Tukesin **Pasi Molkoselkä** kertoi aluksi uusista maksumuutoksista, jotka pohjautuvat aikaa vievien konekaivulupapäätösten lisääntymiseen. Samalla ne eriytetään maksuluokkana pienempi-
töisistä lapiokaivuluvista, joihin myöskin on tulossa pieni indeksikorotus. Jatkossa lapiolupa on 840 e ja konelupa 1700 e ylimääräisen

Ylitarkastaja Pasi Molkoselkä, Tukes.

työn vuoksi. Jatkoaikaluvan hinta tulee olemaan 730 e ja siirtolupa 315 e. Lupaehtojen muuttaminen maksaa lapiolle 420 e, ja koneelle 820 e. Lupakäsittelyn sujuvuuden kannalta hyvänä asiana Molkoselkä kertoi, että Tukesiin on palkattu **Juho Kupila** lupia käsittelemään.

Molkoselkä totesi, että valitusten määrä on kasvamaan päin, aiheina yleensä poronhoito sekä Natura- ja luontoarvojen huomiointi, ja se lisää Tukesin työmäärää. Hän myös pohti sen vaikutuksia päätösmenetelmiin, ja että voidaan valittamisriskiä pienentää. Pj Touru huomautti tähän liiton vastustaneen konelupien korotuksia, sillä ylimääräinen työ ei johdu kaivajista vaan lähinnä Saamelaiskäräjien automaatiovalituksista.

Molkoselkä on pannut merkille myös, miten vuosiraportti jää tekemättä yhä monelta, vaikka yleensä kyse on inhimillisestä unohduk-

sesta. Sähköinen vuosiraporttilomake löytyy netistä osoitteesta <https://geotietovirta.tukes.fi>, mutta halutessaan raportin voi palauttaa edelleen manuaalisestikin postitse.

Molkoselkä muistutti, että jokavuotinen maanomistajakorvaus (50 e/ha) maksetaan MH:n tileille, ja että se on maksettava vaikka lupa raukeaisi ennen kaivukautta.

Molkoselkä kertoi myös Lemmenjoen kaivospiirien maisemointiajan päättyvän kesäkuun lopussa, ja että elokuussa alkavat katselmukset päättyneillä kaivospiireillä pyritään tekemään loppuun ennen lumia. Tarkastuksen jälkeen kaivospiirit virallisesti lakautetaan. Alueilla olevat rakennelmat voidaan pitää pystyssä myös uuden kullanhuhdontaluvan myötä, mikäli ne on mainittu luvassa.

Tämän jälkeen Molkoselkä toi esille mahdollisia muutoksia kullankaivuun. Hän kertoi huomanneensa konekaivun volyymin kasvaneen paikoitellen isoksi. Hän muistutti, että suuret maa-alan avaukset voivat vaatia myös metsälain mukaisia toimenpiteitä, kuten metsänkäyttöilmoituksen tekemistä ja istutusvelvoitteita. Lisäksi tällaisista toimista on sovittava maanomistajan kanssa, koska kullanhuhdontalupa ei yksistään oikeuta toimintaan, josta voi aiheutua merkittäviä muutoksia luonnonolosuhteissa. Mikäli ehdotettu kaivoslain muutos astuu voimaan, jokamiehenoikeudella tapahtuva tutkimustyö vaatii jatkossa kirjallisen ilmoituksen, ei vain Metsähallitukselle vaan myös alueen paliskunnalle. Huhdontatyö ei saisi myöskään aiheuttaa haittaa poronhoidon rakenteille eikä porojen kuljetusreiteille.

Jatkossa hakemuslomaketta ollaan kehittämässä tarkemmaksi, eikä enää tule riittämään

jos ilmoittaa ympäripyöreästi, ettei vaikutuksista ole tietoa. Tämän tyyppisten hakemusten läpimeno ei enää onnistu.

Lopuksi Molkoselkä muistutti, että mahdollisesti tulevan kaivoslain muutoksen jälkeen kullanhuuhtontaluvan este voisi olla myös se, että on olennaisesti rikkonut esim. ympäristönsuojelulakia. Jos rikkomukset tai laiminlyönnit voidaan korjata tai ne ovat vähäisiä, viranomainen antaa tilaisuuden asian korjaamiseen ennen lupapäätöksen tekoa.

Liiton aiempi pj **Maija Vehviläinen** kysyi onko paliskunnilla velvollisuus antaa tietoa rakenteista ja kuljetusreiteistä, sillä niitä on yleensä ollut vaikea saada? Marko Touru jatkoi, ettei niitä ole luovutettu esimerkiksi matkailupuolelle. Keskustelussa tilanne todettiin hankalaksi, ja että hakemus voidaan vesittää jopa vastaamattomuudella. Esiintyi pelkoa ettei Paliskuntain yhdistys voi luovuttaa näitä tietoja ilman paliskunnan lupaa. Todettiin vastaavien tietojen olevan Norjassa julkisia, mutta ei Suomessa. Oletettiin, että tiedot olisivat jatkossa julkisia, koska laki vaatii sitä luvitukselta. Keskustelussa Pasi Molkoselkä sai myös kiitosta asiallisesta palveluasenteestaan.

Ely-keskuksen valvonta lisääntyne

Ely-keskuksen **Jouni Rauhala** kertoi, että hänen työajastaan noin puolet kuluu konekaivuun valvontaan. Hänen mukaansa lainsäädäntö vaatii, että valvonta on laadukasta ja säännöllistä perustuen ympäristöriskien arviointiin ympäristönsuojelulain 168 pykälän mukaisesti.

Vaasan hallinto-oikeuden päätöksen vuoksi erityishuomio tullaan kiinnittämään Hammas-tunturin erämaan Natura-alueeseen, ja Lapin ely-keskus tulee edellyttämään jatkossa Natura-arvioinnin tekemistä lupiin, varsinkin jos alue on uusi.

Rauhalaan mukaan kaikki ympäristöluvalisten työt tulee tarkistaa maastossa viiden vuoden välein. Vuosittain lupia tarkistetaan 10–20 kappaletta. Pääosa tarkastuksista on ollut

ok, mutta poikkeuksiakin on. Tarkastuksissa käydään läpi mm. vesien selkeytysteho, hydrauli-öljyt ja kaivukiintiöt. Vesien selkeytys altailla toimii pääosin hyvin, mutta poikkeustilanteita on ollut vesien hallinnassa sääoloista johtuen.

Rauhala korosti, että kaivukiintiöön on luettava myös pintamaa, vaikka se olisi turvetta. Edelleen hän totesi, että lupaylityksiä on hankala valvoa, mutta maatutkan avulla se saadaan toki selville. Lupamäärien törkeissä ylityksissä luvansaaaja voi joutua kärejille, ja luvat voidaan perua. Lopuksi Rauhala ilmoitti, että valvontaa tältä osin parannetaan.

Rauhala kertoi myös, että tarkkailussa on Ivalojoen perinteinen pienimurointi jätetty vähiin. Yleisökysymyksessä kysyttiin mitä siinä ylipäänsä pitäisi valvoa, johon Rauhala totesi, että hyvä kysymys, sillä hänkään ei osannut sanoa tarkennusta.

Maapuuta ei enää myydä kaivajille

Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien palveluksessa työskentelevä **Esa Härkönen** kertoi aloittaneensa viime kesänä **Irja Mikkosen** työnjatkajana vastuullaan 175 kullanhuuhtontalupaa. Hän kertoi kokemuksistaan, ettei lupa-alueilla ole isossa mittakaavassa ongelmia, mutta parannettavaa kylläkin.

Härkösen mukaan polttopuuta ei enää myydä maapuuna, mutta risuista ja oksista voi tehdä edelleen tulet pakottavista syistä. Kun yleisöstä joku kysyi, eikö pakottava syy ole esim. ruoanlaitto, totesi Härkönen rajan kulkevan viimeistään ns. mukavuustulistelun kohdalla eli puun polttamiseen pelkän nuotionpidon ilosta. Härkönen pyrkii käymään kaikilla lupa-alueilla niin pian kuin mahdollista.

Luottamus lisääntyy kun asiat tehdään oikein

Metsähallituksen Liiketoiminta-alueen **Heikki Remes** kertoi MH:n oleva neutraali toimija, joka ei ota suoraan kantaa, ja joka toimii

Ympäristötarkastaja Jouni Rauhala, Lapin ELY-keskus.

poliittisen ohjauksen mukaan, vastuullaan mm. monimuotoisuuden säilyminen.

Remeksen mukaan Metsähallituksen kirs-tuun tulee kullanhuhdontalupien kattamista noin 2 000 hehtaaria vuosittain 100 000 eu-roa rahaa. Lupia on noin 340, joista 60 prosenttia sijaitsee liiketoiminnan alueilla, loput luontopalveluitten alueilla. Vertailuksi hän totesi malminetsintälupa-alueita olevan yli 125 000 hehtaaria, ja hakemusten alla olevan 245 000 hehtaaria, näistä tosin kullanhuh-donta-alueilla vain joku.

Kullanhuhdontaluvista noin 1/3 on nykyään konekaivulupia, ja määrä on kasvanut selvästi. Mielenkiintoinen oli Remeksen toteama seikka, jonka mukaan vain 70 prosenttia oli tänä vuonna maksanut luvan vuosimaksut 15.3. mennessä kuten kuuluisi. Hän pohti, että tähän vaikuttanee se, että vuosiraportin tarvitsee jättää vasta 31.3. Maija Vehviläinen kysyi syystäkin, miksei MH lähetä kaivajille selkeää

laskua vuosittain, johon Remes vastasi, ettei heillä ole tähän tarvittavaa järjestelmää.

Remeskin otti esille metsän-käyttöilmoitusasian. Hänen mukaansa asia on selvitettävä konekaivajille, ja että huoli asiasta on tullut Lapin metsäkeskukselta. Lain mukaan, mikäli puusto poistetaan yli puolen hehtaarin alueelta, on käyttöilmoitus tehtävä metsäkeskukselle. Tällöin joutuu myös istuttamaan alueelle 2 000 tainta/ha käytön jälkeen omalla kustannuksellaan.

Remes avasi ongelmia sovittelvasti, mutta kertoi myös suoraan hirtävistä ongelmista. Näistä hankalin oli hänen mukaansa monen kaivajan, lähinnä nuotiopuheisiin perustuvat tiedot kaivajien ja lupien velvoitteista, ja toivoi liiton tekävän tiedonkulun suhteen parhaansa.

–Joillekin kaivajille ei ole selvää edes hänen omissa luvissaan luetellut ehdot, kiteytti Remes.

Hän kertoi keskinäisen luottamuksen lisääntyvän, mikäli hakemukset ovat asiallisia. Jos lupahakemuksessa vastataan kysymykseen ”mikä on arviosi työn vaikutuksista saamelaiseen kulttuuriin”, että ”sielläpäin ovat saaneet vapaasti takoa noitarumpujaan”, niin luvan läpimeneminen sellaisenaan on käytännössä mahdotonta.

Remes neuvoikin tekemään kunnon kansiot tarpeellisista asiapapereista ja lukemaan ehdot tarkasti.

– Silti jonkin verran esiintyy täydellistä välinpitämättömyyttä ja ylimielisyyttä kaikesta luvituksesta, hän harmitteli.

Polttopuuasia herätti runsasta keskustelua. Remes muistutti, että puita saa edelleen kaataa kaivumontun tieltä, mutta se täytyy käydä sopimassa ja korvaamassa Metsähallituksen palvelupisteessä. Kyseisen puun voi sen jälkeen

käyttää haluamallaan tavalla. Yleisö toivoi, että etenkin Ivalojoen alueella joku järjestäisi kiinteää polttopuun myyntiä.

Remes muistutti, ettei ole olemassa sellaista kullankaivajatoimintaa, johon ei ole haettu etsintälupaa.

– Ei voi siis retkeillä vaskaillen ja käyttää metallietsintä luvatta. Jos poimii hipun maasta vaikka ei koskisi mihinkään muuhun, on se kaivostoimintaa, joka vaatii luvan.

Lopuksi Remes kiitti tilaisuutta, ja muistutti edellisestä vastaavasta tapahtumasta MH:n ja LKL:n välillä kuluneen kuusi vuotta. Hän toivoi kiinteämpää yhteydenpitoa.

Uudet tulkinnot ja säädökset tuottavat ongelmia

Liiton edunvalvoja **Antti Peronius** toivoi aluksi, ettei muutaman huuhdontatoimijan holtittomuuksia palkittaisi syyllisen uudella kullanhuuhdontaluvalla, ja samalla kaikkien muitten kaivajien toimia kollektiivisesti nostetuilla maksuilla.

Peronius nosti esille aluksi hankalia uusia tulkintoja käyttäen esimerkkinä direktiivilajeista *laaksoarhoa*, jota esiintyy kulta-alueella harvakseltaan.

– Kukkayksilön ympärille vaaditaan laajoja rauhoitusalueita. Ja mahdolliset massiiviset Natura-selvitykset ovat työn volyyymiin nähden sen tuho.

Toinen ongelma on Peroniuksen mukaan muinaismuistolain soveltaminen. Ivalojoen alu-

eella joka paikassa on vanhoja kullankaivun jälkiä, joista jotkut on julistettu muinaismuistoiksi. Määrittely kaivualueen iästä on vaikea, varsinkin sen laiteista, sillä kullankaivu on ollut elävää toimintaa koko historiansa ajan.

Peronius muistutti myös, että aluksi Saa-melaiskäräjien valitukset kaatuivat kaikki (70 kpl), mutta nyt valitukset ovat laadukkaampia, ja on tullut kolme tappiota. Valitus on tehty myös lapiokaivun jatkohakemukseen Palsinajalla.

– Hankaluuksia tuottaa myös poronhoidon rakenteiden ja kuljetusreittien huomioiminen. Pitäisi saada poronhoidon gps-aineisto, joka ei vaihtuisi viikoittain, puuskahti Peronius.

Lopuksi edunvalvoja toi esille jotakin positiivistakin.

– Mediassa on onnistuttu hyvin tuomaan kullanhuuhdontan hienoja puolia esiin, myös koko toiminnan uhanalaisuutta. Lisäksi Kajaa-nin amk:n kanssa suoritettu Puhdas Au-hanke toimii vedenkäytön suhteen, ja se lisätään hyviin kullankaivutapoihin.

Lopuksi Antti Peronius kaipasi perinteisiä kullankaivajien apuja eli reippautta ja röyhkeyttä.

Päätössanoissaan seminaarin pj **Pentti Hongisto** totesi tilaisuuden asialliseksi ja tärkeäksi, josta jäi jokaiselle ajateltavaa, ja että joh-to voisi ottaa kopin siitä, että MH:n kanssa edellinen kokous pidettiin 2016.

TEKSTI JA KUVAT: VESA LUHTA

Myydään

LOWARAN PUMPPU 3000 L/MIN

11 kw sähkömotorilla tähtikytkentä kaksivaihekäynnistys.

50 m 6" letkua, 4 paria pikaliittimiä + sähkökaapelia.

Tiedustelut: Pekka Itkonen p. 0400 994 901

Suomen kuninkaan kruunusta kultakuninkaallisiin

Kun Suomi itsenäistyi vuonna 1917, eduskunta päätti syksyllä 1918, että Suomesta tulee kuningaskunta. Valtiomuodolle ehdittiin jo päättää kuningaskin; saksalainen Hessenin prinssi **Friedrich Karl**. Kuningas ehti olla vallassa vain hetken eikä käynyt kertaakaan Suomessa, sillä maailmanpoliittinen tilanne eli nopeasti ja Saksan hävittyä ensimmäisessä maailmansodassa 11. marraskuuta 1918, ei ollut soveliaista, että Suomen valtaistuimella olisi istunut saksalainen prinssi ja Friedrich Karl ilmoitti luopuvansa kuninkuudesta.

Käytännön valmistelut kuningaskunnassa oli ehditty kuitenkin aloittaa ja kuninkaalle oli suunniteltu kruunu. Sitä ei ehditty koskaan valmistaa, mutta **Akseli Gallen-Kallelan** oppilaan **Eric O.W. Ehrströmin** piirustukset kruunusta ovat säilyneet arkistojen kätöksissä. Löydettyjen piirustusten mukaan on sittemmin tehty tiettävästi kolme kruunua, joista viimeinen on loviisalaisen **Antti Seppälän** käsialaa.

Seppälä on kokenut kullankaivaja ja monelle tuttu kasvo kullanhuuhton kilpailuissa. Antti aloitti kilpailemisen 1990-luvun puolivälissä, kun viimein malttoi valtaukseltaan Tankavaaraan, kisoja kokeilemaan. Mies otti heti rohkeasti osaa omalla vaskoolillaan miesten sarjaan, mikä silloin meni penkin alle,

Kullanhuuhton MM-kisoissa Etelä-Afrikassa 2000-luvun alkupuolella suomalaismenestys oli ylivoimaista. Antti Seppälä huuhtoi hopealle miesten sarjassa. Kuva: Pirjo Muotkajärvi

mutta on sittemmin poikunut rutkasti menestyksestä (Muotkajärvi, P. 2007). Viime vuoden 2021 Suomen mestaruuskilpailuista miehellä on taskussaan kultaa veteraanien sarjasta sekä toinen sija miesten finaalista. Myös epävirallisen Jokeri-sarjan voiton Seppälä vei kotiin.

Vaskoolin käytön lisäksi Seppälä on taitava käsistään; hän on valmistanut vaskooleita ja harrastanut metallitöitä. Vuonna 2018 mies

Jaloserpentiini istutetaan hopeiseen kehykseen ruusun keskelle. Kuva: Antti Seppälä

teki kruunun Kultakuningas Cup -sarjan voittajalle Suomen kuninkaalle suunnitellun kruunun piirustuksien ja jo valmistettujen versioiden valokuvien pohjalta.

Seppälä muistelee, että idea Kultakuningaan kruunusta lähti liikkeelle vuoden 2017 tienoilla, kun Äänekoskella Kullan Huuhtojat ry:n puheenjohtaja **Reijo Nivala** harmitteli, ettei jo parikymmentä vuotta vanha perinne oikein ottanut tuulta purjeisiin tai saanut riittävästi huomiota. Samana vuonna juhlittiin Suomi 100 -juhlavuotta ja sen innoittamana kehittyi hurja ajatus valmistaa kuninkaan kruunu.

Alkuperäisten piirustusten mukaan kruunun oli tarkoitus olla täyttä kultaa, mutta Seppälä naurahtaa, että hänen työssään oli hieman edullisemmat materiaalit käytössä. Niin tai näin, käsityö on vaatinut taitoa ja materiaaleja; kullan värisissä osissa on 0,8 mm vahvuista pronssilevyä ja hopean värisissä osissa on oikeaa 0,6 mm 93-prosenttista hopealevyä. Kruu-

nua koristavat jalokivet ovat jaloserpentiiniä Kittilästä. Kruunussa on miltei puoli tuhatta yksittäistä osaa, jotka on koottu 140 erilaisella kovajuotoksella (Seppälä, A. 2018).

Jokainen yksityiskohta on erikseen käsin valmistettu ja juotettu kruunuun kiinni. Kruunun sivuilla sakaroissa on hopeasta tehtyjä helmiä ja pronssiruusuja, joita koristavat jaloserpentiinit. Kruunua kiertävät senaikaisten läänien vaakunat. Maapallon päällä seisova Suomen leijona on nostettu kruunun huipulle. Kruunun viiksissä oleva pronssinen verkko on myös tehty alusta alkaen; yli kolmesataa pienen pientä silmukkaa on aseteltu yksitellen pronssiseen kehikkoon.

Seppälä kertoo, että hän työskenteli kruunun parissa miltei vuoden. Suurin osa ajasta meni meinaamiseen ja kokeilemiseen, mutta huolellisen työn tuloksena on nyt upea kruunu, joka on taidolla tehty.

– Olen koko pienen ikäni tehnyt käsillä erilaisia töitä, joten taito oli olemassa. Antti

Valmiit kruunut, jotka ovat saaneet purppuranpunaisen silkkimyssyn päälle “kultarenkaista” kudotun verkon. Kuva: Antti Seppälä

selittää. Kuninkaan kruunun valmistuessa naisväki tietysti halusi oman kruunansa ja niin Seppälä ryhtyi työstämään kruunua myös Kultakuningattarelle.

– Se on kokonaan minun oma luomus, mukailen kuninkaan kruunua, mutta hieman vaatimattomampi.

Kruunut ovat käytettävissä Kultakuningas- ja kuningatar-kilpailuissa ja vuosittain voittajat saavat ne päähänsä. Kilvassa ovat mukana lähes kaikki Suomen kullanhuuhtonnan kilpailut ja ne huipentuvat tulevan talven Kullan Huuhtojat ry:n talvikisoihin helmikuussa 2023.

Kuninkaan kruunu vuoden 2021 Kultakuningaan Mika Yläpellon päässä. Kuva: Marko Touru

Kultakuningas- ja kuningatar-kisaa voi seurata esimerkiksi LKL:n verkkosivuille päivittyvästä tuloslistasta. Parhaillaan tämän jutun kirjoittamisen hetkellä kuningas-sarjaa johtaa Seppälä itse.

TEKSTI: KAIJA RYYTTY

VIITTEET

Muotkajärvi, P. 2007. Kilpailija-kuva: Antti Seppälä. Prospäkkäri 2/2007.

Seppälä, A. 2018. Suomi vuonna 101 ja kuninkaan kruunu. Loisto Kesä 2018. Loviisan kamera-seura ry.

LKL:n vuosikokouksen satoa

Lapin Kullankaivajain Liitto ry:n vuosikokous pidettiin 26.3.2022 Saariselällä Hotelli Riekonlinnan auditoriossa. Paikalla oli vain noin 30 liiton jäsentä, jota voidaan pitää melko vähäisenä määränä yli 4 000 jäsenen yhdistyksessä. Vertailun vuoksi noin 30 vuotta sitten vastaavassa kokouksessa oli viitisenkymmentä henkeä, vaikka jäsenistön määrä oli noin 300.

Puheenjohtaja **Marko Touru** avasi kokouksen ja kokouksen puheenjohtajaksi valittiin **Pentti Hongisto** ja sihteeriksi tasa-arvon toteuttamiseksi **Leila Hongisto**.

Kai Mullis Rantanen kävi läpi liiton toimintakertomusta 2021, johon liittyi normaaleja toimintoja yhdessä viranomaisten kanssa, liiton edunvalvontaa ja siihen liittyneitä loputtomia toimenpiteitä ja selvityksiä. Liitto on antanut myös lausunnon Saamelaiden kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelman luonnoksesta esittäen sitä palautettavaksi uuteen valmisteluun. Lisäksi liitto vastusti Tukesin lupamaksujen korotusesitystä.

Liitossa oli vuoden 2021 lopussa varsinaisia jäseniä 472 ja kannattajajäseniä 3 762 eli yhteensä 4234 jäsentä. Lisäksi kunniajäseniä on kutsuttu 10 ja nuorisojäseniä on yhdistyksessä 71 henkeä. Jäsenmäärät ovat edelleen hienoisessa kasvussa.

Kesäaikainen toiminnanjohtaja **Hannu Raja** oli ollut ahkerana neuvomassa jäsenille suunnattujen kullankaivulupa-alueiden käyttöä, ja nämä ovat olleet todella suosittuja. Niitä on käyttänyt arviolta 500–600 jäsentä. Liitolla on hallussaan yhteensä 12 vapaassa käytössä olevaa kullanhuhdentalupa-aluetta, joista valtaosa on helposti saavutettavilla alueilla Laanilan, Palsin ja Tankavaaran tuntumassa.

Miessinmaan kuvernööriviraston rakennuskokonaisuus on liiton omistuksessa, alueelle on saatu kullanhuhdentaluvan jatkolupa. Alueen toimintaa suunnitellaan, kunhan aiemman koneellisen kullankaivualueen maisemointi on saatettu loppuun.

Vesistövaikutusten yhteistarkkailu toteutettiin liiton organisoimana ja Lapin Ely-keskuksen hyväksymänä. Liitto on ollut osatoteuttajana yhteistyössä Kajaanin AMK:n kanssa Puhdas Au-vesi -projektissa vesienhallinnan käytänteiden parantamiseksi.

Liitto toimi päävastuussa kullankaivuun SM-kisojen järjestämisessä, lisäksi jäsen **Tui-**

Kullankaivajain Liiton puheenjohtaja Marko Touru.

ja Tunturi on toiminut Maailman kullanhuuhtojien liitto WGA:n hallituksessa.

Lisäksi poimintana voi mainita, että Pyyryrien palstan kesäaikaisesta kukituksesta ja hoidosta on huolehdittu tekemällä sopimus Ivalon Taimituvan kanssa.

Liiton talous on edelleen kohtuullisen hyvällä tolalla, tilinpäätöksen ollessa 12 669 euroa ylijäämäinen. Näistä ylijäämistä merkittiin tälle vuodelle 5000 euron varaus liiton yhteisalueiden varustelutason päivittämiseksi. Kulueristä mainittakoon, että Prospäkkärin ilmentyminen maksoi liitolle noin 25 000 euroa, jäsenvaltausten ylläpito noin 9000 euroa sekä puhdas edunvalvonta 8000 euroa. Hallitukselle myönnettiin vastuuvapaus taloudenpidosta.

Vesa Luhta seuraamassa ja tekemässä muistiinpanoja vuosikokouksesta terveysturvallisesti.

Äänenlaskijat Pekka Ikonen (oik.) ja Pekka Väyrynen.

Kahvi- ja piirakkatauo- jälkeen oli aika hyväksyä toimintasuunnitelma sekä tulo- ja menoarvio. Jäsenmaksu päätettiin indeksikorrota kahdella eurolla 30 euroon vuodelle 2023 ja liittymismaksu 14 euroon. Nuorisojäsenmaksu on puolet täysjäsenen jäsenmaksusta eli jatkossa 15 euroa.

Liiton puheenjohtajana jatkaa vuoden 2023 loppuun Marko Touru. Hallitukseen valittiin suljetulla lippuäänestyksellä erovuoroisten **Ensio Kaustisen**, Hannu Rajan ja **Ami Telilän** paikoille jatkamaan **Jutta Vehviläinen**, Ami Telilä ja Hannu Raja, jälkimmäinen niukasti arvalla äänten mennessä tasan **Anssi Tar-kan** kanssa.

Toiminnan tarkastajina jatkavat **Seppo Kotikangas** ja **Martti Rapeli**, ja vastaavasti Kultamieskodin yhtiökokouksissa liittoa edustavat edelleen Ensio Kaustinen, Hannu Raja ja **Esko Orava**.

Uusiksi varsinaisiksi jäseniksi vuosikokous hyväksyi seuraavat henkilöt: Heikki Hiltunen, Reino Holappa, Leila Hongisto, Kristiina Huittinen, Janne Hänninen, Kari Jokela, Sami Jokinen, Juhani Järveläinen, Katriina Järveläinen, Jari Koivumäki, Panu Koivumäki, Matti Komulainen, Sirpa Kostainen, Tero Kyllönen, Jorma Laatu, Mika Lahti, Ritva Lahti, Esa Lahtinen, Pirjo Lappalainen, Marko Manninen, Mika Nikula, Veli-Matti Nurminen, Osmo Ojaniemi, Joni Partala, Ari Peltola, Janne Pihlas, Pasi Rinteeleä, Sami Saarela, Eija Salmi-Holappa, Esa Sirviö, Juha Sirviö, Kari Sorri, Esther Takaluoma, Kauko Talven- saari, Pentti Toikkanen, Petteri Tuunanen, Asta Tomperi, Joni Varis, Kimmo Varis, Seppo Varis, Kari Varonen, Erkki Viljanen, Tuomo Ylikoski ja Jussi Äijälä.

TEKSTI: VESA LUHTA

PALSINOJA

150 vuotta kullankaivun ammattiopistona

TEKSTI: SEPPO J. PARTANEN

KUVAT: SEPPO J. PARTASEN ARKISTO

Palsinojan kiviset rannat ja rotkolaakso ovat opettaneet monta sukupolvea kullankaivajiksi yli 150 vuoden ajan. Rengeistä on tullut isäntiä, poliiseista, virkamiehistä ja kapakoitsijoista kaivosyrittäjiä. Viime vuosikymmeninä on moni saanut kultakuumeen Lapin Kullankaivajain Liiton jäsenvaltauksilla, ja liiton jäsenmäärä on kasvanut suuremmaksi kuin koskaan.

Sodankylän **Korvaset** työskentelivät renkeinä Sotajoen kultavaltauksilla 1870-luvulla, kunnes innostuivat hankkimaan oman kaivospiirin Palsilta. **Anton Schneider** tuli Ivalojoen Kultalaan järjestysmieheksi ja vaihtoi pian ammattia kullankaivajaksi. Samoin kävi Xenofon Nordlingille, Kultalan poliisipäällikölle, josta tuli innokas kaivosyrittäjä ja Inarin pitäjän nimismies. Kultalan kapakoitsija Zellberg aloitti kullankaivajauransa Palsin sivupurolla ja jätti nimensä nykykartoille.

Ensimmäiset tehdaspiirit Palsinojalle kirjattiin toisena ryntäyskesänä 1871. Maanmittausoppilas **Johan Albert Piponius** Haapajärveltä sai puolikkaan tehdaspiirin 27 jokisuulta ylävirtaan. Vilkasliikkeisellä Piponiuksella oli toinen huuhtomo Luttojoen latvoilla nykyisen lomakeskuksen kohdalla ja hän vaskasi sieltä 329 grammaa kultaa.

Palsinojan tehdaspiiri merkittiin Kultalan

viranomaisten papereihin 28. elokuuta 1871, joten siellä ehdittiin työskennellä sinä suvena muutama viikko. Tulokset olivat niin lupaavia, että Piponius päätti vaihtaa Luton Palsiksi. Seurakseen hän sai poliisipäällikkö Xenofon Villehard Nordlingin. Hän oli valtauksen työmaapäällikkönä.

Piponiuksen ja Nordlingin yhteisyritys tuotti kesällä 1872 kultaa 2,3 kiloa, Palsinojan kulta oli löytynyt. Kultalan viranomaiset kirjassivat ”kuvernementin sihteeri X. Nordlingin” huuhtomon 27 työnjohtajaksi ja työväkeä oli 16 miestä Haapajärveltä, Sodankylästä, Kuusamosta, Kiimingistä ja Haukiputaalta. Piponius kirjattiin Luton valtauksen henkilöluetteloon, mutta hän lienee viihtynyt paremmin Palsitunturin juurella. Kesällä 1873 Palsi antoi kultaa 3,4 kiloa.

Tieto uudesta kultapurosta levisi nopeasti ja alajuoksu täyttyi uusista kaivajista. Raahe-
laisten merimiesten valtaus numero 31 avat-

Palsi Prospektor 1902. Kuva: J.J.S. vk 01013

tiin kesäkuun alussa 1873, ja se tuotti paremmin kuin aiempi Ivalojoella Sotajoen suun yläpuolella. Kultasaalis oli 2,1 kiloa, seuraavina kesinä 1,4 ja 0,3 kiloa. Merimiehet jättivät kultahommat ja Raahenpirtin Palsinojan varteen. Palsilta punnittiin 1873 kultaa 7,3 kiloa vuoden kultamäärän ollessa kaikkiaan 32 kiloa.

Piponius oli myynyt valtauksensa Nordlingille ja sai itselleen yläpuolelta uuden, joka tuotti 1873 vain 0,3 kiloa. Siihen hänen kultamiesuransa päättyi ja valtaus vaihtoi omistajaa. Muutkin tehdaspiirit siirtyivät uusille omistajille sitä mukaa, kun kullan uskottiin loppuneen tai uusi kulturalöytö houkutteli muualle. Nordling jatkoi kullankaivua Ivalojoella ja Sotajoen suussa. Hän teki pitkän uran Inarin nimismiehenä ja oli Kaamasen Toivonniemen virkatilan isäntä vuodesta 1874 alkaen. Häneen vastuulleen siirtyi myös kullankaivun valvonta ja hallinnointi, kun valtio luopui omasta virkamieskunnastaan siirtäen toimen paikalliselle viranomaiselle. Hän oli monitoiminen mies; nimismies, kullankaivaja, kullankaivun ylin valvoja, tilanhoitaja ja paljon muuta.

Kulta nousee vastavirtaan

Hyvien kultasaaliiden imussa Palsinojalle haikutui uusia kaivajia, mutta vapaata maata löytyi vain jokivartta vastavirtaan nousemalla. Kulthaan sielläkin oli ja sitä löytyi myös pieniltä sivupuroilta. Kultalan kapakoitsijana toiminut oululainen puuseppä Henrik Zellberg sai 1873 tehdaspiiriin 41 sivupuroilta, joka laskee Palsiin koillisesta runsaan 5 kilometrin päässä Ivalojoesta. Hän oli myynyt Kultalan kapakan ja ryhtyi kullankaivajaksi, mutta onni ei ollut myötä. Kultaa kirjattiin ensimmäisenä kesänä 464 grammaa ja seuraavana 100 grammaa. Mies jätti nimensä purolle ja nykykartoissa se on Selperinojana. Joissakin vanhoissa kartoissa puron nimenä on Löytyöja, joka saattaisi viitata kulturalöytöön.

Selperinojan alapuolella Palsiin laskee Palopirtinoja kahtena suuhaarana. Vanhoilla kartoilla esiintyvät nimet Sileäselänoja ja Kuusi-

oja. Sinne sai 1873 tehdaspiiriin maanmittari **J.A. Åkerman**. Kultasaalis oli vain 138 grammaa ja huuhtomo vaihtoi omistajaa. Huono onni oli myös ”herra Karl G. Tegströmillä”, jolle kirjattiin -73 tehdaspiiri 33 Palopirtinojan suun alapuolelta. Puoli kiloa kultaa riitti lopettamaan hänen työmaansa, ja hän jätti kullan muiden löydettäväksi. Herran kultaaura alkoi jo keväällä 1870 ja jatkui muun muassa kirjurina ja oikeusavustajana **Plantingin** ja **Goveniuksen** oikeusjutussa Ervastian ja Lepistön vastaan.

Uusille tulijoille oli taas tilaa Palsinojalla ja heitä riitti. Kultalan järjestysmiehenä toiminut Anton Schneider, ”Neeteri”, osti itselleen Tengströmin valtaukset Palopirtinojan alapuolelta 1875 ja kaivoi siellä kohtalaisella menestyksellä seuraavan vuosikymmenen alkuun asti. Neeteri jätti jälkensä ja geeninsä Inarin Lappiin. Hänen elämäntarinansa voi lukea osoitteesta: Palsinojan Neeteri – tarina tilastojen takaa | Kultahippu.fi .

Ensimmäisen vuosikymmenen loppu oli Palsinojalla kuten muuallakin kultamailla hiljaista aikaa. Väki väheni ja vuosittaiset kultasaalit pienenivät. Vuonna 1876 kultaa kirjattiin löydetyn kaikkiaan 9,9 kiloa, ja antoisin saalis 2,3 kiloa löytyi Palsilta Schneiderin huuhtomolta 33.

Palsi kultahistorian aallokossa

Kullankaivun pitkä historia on ollut jatkuvaa aaltoliikettä, niin myös Palsilla. Sotajoen lupaaivat kulturalöydöt 1880-luvun alussa toivat muutaman onnenetsijän Palsille. Anton Schneider jatkoi 1882 työtään ja hän sai 444 miestyöpäivän aikana 817 grammaa kultaa. Sodankyläläinen maanviljelijä **Samuel** Korvanen vas-kasi kolmen miehen avustamana Selperinojalta kultaa 287 grammaa. Samaa sukua oleva **Gustav Henrik** sai tehdaspiiriin läheltä Palsinojalta, mutta työn tuloksista ei löydy tietoa.

Vanhoissa dokumenteissa on tulkinnanvairaisia tietoja Selperinojalta ja Palopirtinojalta. Sekavuus koskee erityisesti Korvasen ja Zellbergin huuhtomoiden sijaintia. Palopirtinojan nimen synnystä ei löydy mitään tietoa, mutta

on oikeutettua olettaa, että nimi kertoo mökin palosta silloin, kun ensimmäiset kullankaivat jat paikalla olivat. Ensi kertaa palosta kertova nimi ilmestyy asiakirjoihin 1870-luvun lopulla.

Edvard Björkman, yksi Lapin kullan löytäjistä, asettui 1882 Palsinojan suulle ja sai sieltä kultaa kuuden miehen voimin 872 grammaa. Inarilainen **Yrjö Yrjönpoika Kangasniemi** kaivoi vuosikymmenen lopulla raahelaisten merimiesten ja Neeterin jälkiä Raahenpirtin alapuolella. Moni inarilainen talo on vaurastunut Palsin kullalla niinä hiljaisinkin vuosikymmeninä, kun siellä ei tungosta ollut. Raahenpirtin kohdalla ahersi 1880-luvulla **Mikko Maunu**, joka oli Ivalon Kyröjen sukua. Hän oli kauan alueen kullankaivun tarkastajana ja muutti omaan taloon, jonka mukaan nimi muuttui **Mikko Rauhalaksi**. Palsilla kaivoi myös liikemies ja maallikkosaarnaaja **August Puhakka** Törmäsestä.

Kirjatut kultamäärät olivat varsin pieniä 1880- ja 1890-luvuilla. Kultaa ilmoitettiin löydetyn koko kulta-alueelta enimmillään vuonna 1889 noin 23 kiloa ja vähimmillään 2,6 kiloa vuosisadan viimeisenä kesänä. Hiljaista aikaa kesti yli kaksi vuosikymmentä. Kaivu 1800-luvulla ei jättänyt yhtä näyttäviä jälkiä Palsin maisemiin kuin Sotajoen ja Ivalojoen rannoille. Eroosio ja tulvat ennallistivat rantoja jyrkässä rotkossa, kaivu keskittyi 4–5 kilometrin matkalle Palsinojan alajuoksulla. Suurin osa ”muinaismuistoiksi” luokiteltavista kaivujäljistä ovat myöhemmiltä vuosikymmeniltä.

Valtaukset kauppatavarana

Hiljaisten vuosien jälkeen Palsinoja heräsi kiinnostuksen kohteeksi 1900-luvun alussa kallio-kultakuumeen imussa. ”Suurisuuntaisia kullan etsintätöitä Palsinojalla teki 1902 perustettu Prospektor Oy, jonka yksi viidestä tukikohdasta sijaitsi Moberginojalla. Yhtiöllä oli nimissään peräti 470 valtausta ja töissä 78 miestä. Palsilla avattiin useita kaivoksia, mutta toiminta lopui kannattamattomana muutamassa vuodessa”, kirjoitin 1983 ilmestyneessä kirjassani

”Kullan ja luonnon kutsu”.

Kaikkien kulta-alueiden valtauksista synti kova kysyntä 1900-luvun alussa ja niitä haallittiin urakalla perusteilla oleville kultayhtiöille. Metsätarkastaja Mauritz Waenerbergille kirjattiin yli 30 valtausta Palsinojalta, Zellberginojalta ja Palopirtinojalta 1901. Ne siirtyivät myöhemmin kultayhtiö Prospektorin hallintaan. Yhtiön elinkaari jäi lyhyeksi, kulta-mailla oli taas muutaman vuoden hiljaista.

Uusia sankareita, veijareita ja huijareita ilmestyi Palsinojan rannoille 1910-luvulla, muun muassa Klondyken kultakentillä rikastunut K.F. Joutsen ja Heikki Kivekäs, yksi kultahistorian värikkäimmistä veijareista. Palsin latvoilta hakivat 1917 osaansa kauppias M.W. Härkönen ja J. Kurikka Pohjanmaalta ja Palsin latva merkittiin karttoihin Ristiinamarastoksi. Kivekäs touhusi alueella vielä 1920-luvulla, jolloin hänellä oli parikymmentä valtausta Palsilla, Selperinojalla, Louhiojalla ja Ivalojoen Nulkkamukassa. Tällöin hän lienee rakentanut Palsin suupuolelle padon, jonka jäljet ovat vieläkin näkyvissä.

Wille Hahlin tutkimusraportti tuhansista kultakiloista 1918 herätti uuden kultaryntäyksen. Valtaukset tekivät jälleen kauppansa ja niitä haalivat Waenerbergin lisäksi Nestor Toivonen, ”liikemies ja kartanon omistaja Helsingistä ja maanviljelijä Helsingin maalaiskunnasta”. Toivosen yhtiön kautta kulkivat **Kivekkäältä, Joutsenelta** ja monilta muilta hankitut 445 valtausta uuden kultayhtiön Ivalojoki Oy:n hallintaan ja **Toivosesta** tuli yksi yhtiön pääosakkaista. Kauppaan kuuluivat myös ”lokomobiili, sirkkelisaha, höyläkone, maantutkimuspora, työkalut, rakennukset ja sahattu puutavara 1 000 000 markan kauppahinnalla”.

Ivalojoki Oy ja sen kilpailija Lapin Kulta Oy ehtivät toimia 1920-luvun puolivälissä muutaman vuoden, riitautua sekä keskenään että sisäisesti, kunnes rahoittajat käänsivät rahahanat kiinni. Kultamailla oli taas hiljaista, paljon yhtiöiden jättämää rautaromua, teitä, siltoja, kämppiä, avattuja kultamonttuja ja kaivoksia, joita yksittäiset kaivajat saattoivat käyt-

tää hyväkseen. Hiljaisia vuosia seurasivat sodat, joiden jälkeen Palsilla oli vain joku yksinäinen kaivaja Lemmenjoen kultaryntäyksen varjossa.

Ilon ja surun vuosikymmenet

Palsinoja näki uuden ajan tulon 1970- ja 1980-luvuilla kullankaivun vilkastuttua vuosikymmenten hiljaiselon jälkeen. Näin uutta aikaa kuvailin 1990:

”Joen keskijuoksulle rakennettiin maantie ja puuhattiin matkailukeskusta. Yläjuoksulla eli erikoislaatuinen kullankaivajien yhteisö. Se otti ajoittain käyttöön Palsin tullin; pysäytettiin ohi ajavia matkailijoita alkoholitarkastusta varten. Epävirallisesti tietenkin ja lähes aina leikkimielillä. Palsin iloisen joukon keskuspaikkana oli **Pekka ja Liisa Talvion** valtaus”.

”Matkahuollosi kutsutaan Jääskeläisen turvekammia. Pulkkisenpankki ja Palsin tulli sijaitsevat hieman alempana. **Teuvo Pulkkinen** kaivoi alueella yksinään 1960-luvulta vuoteen

1981. Kun tie toi paikalle liikennettä, Teuvo muutti Ivaloon. Hänen työtään jatkoi **Käpy**, tuntemattomalta nimeltään **Erkki Kuusenmäki**”.

”**Heikki Korhosen** konesavotalle ja matkailuhuhtomolle Palsinojalla kävi huonosti. Uusi lehti kullankaivun historiassa: Korhosen kaivinkone on samalla ekokone, otsikoi Lapin Kansa 28.7.1985. Kesän mittaan kultayhtiön oven avaa 3 000 turistia. Seuraavana kesänä huuhtomo oli koekäytössä. Syksyllä kahvilaksi tehty Katariinan kämpppä paloi räjähdysmäisesti ja Korhosen toiminta Palsilla päättyi”. Isäntä oli palaa Katariinansa kanssa ja yksi värikäs elämä Palsinojalla jäi historiaan ja kasvatti Palsin kulkijoita.

Palsinoja uuden sukupolven opettajana

Uudet naiset ja miehet entisen kaltaisine unelmineen valtasivat Palsinojan vuosituhannen vaihteen molemmin puolin. **Sulo Tunturi** poi-

Heikki Korhosen matkailuhuhtomon kahvila "Katariinan kämpppä" v. 1980.

Haapavetinen Mikko Aalto Palsin keisarikunnasta, ala-Palsilta.

mi 145,1 gramman kultakimpaleen aikaisin aamulla elokuun lopulla 1992 valtaukseltaan Nenosenojalta, joka laskee luoteesta Palsiin yli 700 metriä Selperinojalta ylävirtaan. Sulo ja **Mirja** sekä tytär **Tuija** kaivoivat paikalla vuodesta 1983 alkaen ja Sulo oli ehtinyt monta kertaa haaveilla suuren kultakimpaleen löytymisestä yksinäisinä aamuhetkinä. Silti se järkytti kolahtaessaan erilaisella äänellä rännin puiseen reunaan. **Antti Kurppa** poimi samalta puroilta 19,8 gramman hipun 2015.

Suuria hippuja on löytynyt myös muilta pieniltä latvapuroilta, jotka on nimetty viime vuosikymmenien henkilöiden mukaan: Elsan-
oja 30 g **Anssi Niemelä** ja **Harri Rasku** 2016
ja 22,2 g **Eila Heikkilä** 2014, Jääskeläisen-
oja 45,5 g **Antti Leppänen** 2013 ja 20,4 g 15-
vuotias **Oskari Leppänen** 2002 sekä Palsinoja
22,2 g **Meeri** ja **Lauri Pekkala** 2009 sekä 21,4
g **Arto Kunelius** 2014. Monta riemunkiljah-
dusta on kuultu myös Lapin Kullankaivajain

Liiton jäsenvaltauksilla, joilta kultakuume on levinnyt kasvattamaan liiton jäsenmäärä.

Tungosta Palsin rannoilla

Palsinoja ei ole historiansa aikana ollut koskaan niin täyteen vallattu kuin 2020-luvun alussa. Vaikea sieltä on löytää vapaata maapalasta, sillä pienetkin sivupurot on varattu kullanhuhdonta-alueiksi tai odottavat viranomaisten lupapäätöstä. Palsin suosio alkoi kasvaa ennen näkemättömiin mittoihin Lapin Kullankaivajain Liiton jäsenvaltausten vauhdittamana ja lisäpotkua antoi konekaivun loppuminen Lemmenjoella 2021.

Ensimmäinen jäsenille tarkoitettu huuhto-
mo Palsilla, Elsanojan kohdalla, avattiin 2002 **Jussi Vuorelan** valtauksen tultua liiton hallintaan. Pari vuotta myöhemmin **Esa Noukkalan** ja **Raimo Niemelän** iso valtaus siirtyi liitolle ja jäsenistön käyttöön. Esa oli saanut tarpeekseen jäsenvaltauksen aiheuttamasta liikenteestä ja Raimo, Tuusulan asukkaita molemmat, totesi olevansa samaa mieltä, ja näin syntyi valtauskeskittymä, joka muutti Palsinojan kultahistorian ja kymmenkertaisti liiton jäsenmäärän. Jäsenvaltausten suosiota kasvattivat uutiset suurten kultahippujen löytymisestä, onnenkantamoisista, ja se puolestaan nostatti kultakuumetta ja halukkuutta omien huuhdonta-alueiden hankkimiselle.

Palsinojan vesistöalueella on tänä vuonna 2022 kaikkiaan noin 75 kullanhuhdonta lupa-
aluetta, yli puolet on lupansa saanut ja loput odottavat valitusten ja lisäselvitysten viivästyttämää päätöstä. ”Pahin tilanne on Selperinojalla. Siellä on kaikkiaan 16 lupa-
aluetta, joista vain viisi on lainvoimaisia ja muut käsitelyssä, kolme on korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Muualla Palsilla väännöt ovat pääasiassa takanapäin”, sanoo LKL:n edunvalvoja **Antti Peronius**.

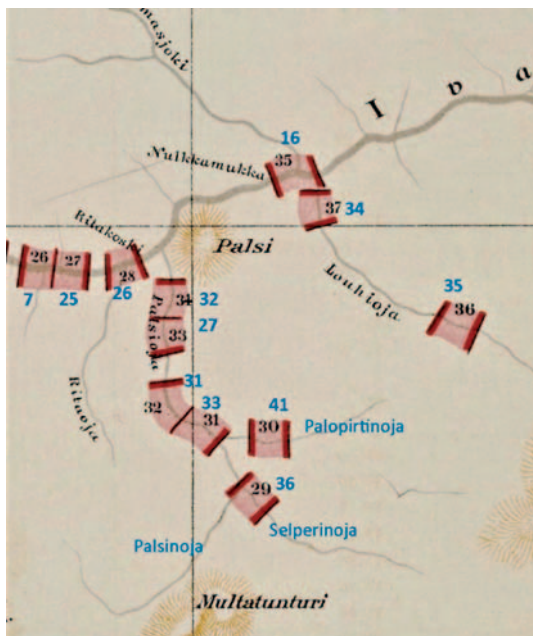
Palsi elää kultahistoriansa vilkkainta aikaa ja siihen kuuluvat usko, toivo, riidat ja erimielisyydet, kaikki nuo kultaryntäyksien peruselementit!

Palsinoja 2022, 1902, 1882

Palsinoja, Palopirtinoja, Selperinoja 1870–1874

Palsinojan ja Louhiojan ensimmäiset valtauksset (tehdaspiirit) 1870-luvun alussa. Pohjakartta "Guldvasikerierna i Finska Lappmarken åren 1870–1878". Kartassa valtauksset muutettiin maantieteelliseen järjestykseen, alkuperäinen tehdaspiirien numero ja nimitys lisätty sinisellä. Alla kultamäärä vuosina 1870–1873:

34/32 Johan Albert Piponius 28.8.1872, työnjohtajana Zenofon Nordling 17 työmiestä, kultaa 589 g

33/27 Zenofon Nordling, 13.8.1872 / 9.7.1873, 25 työmiestä, 98,7 g, 2,262 kg ja 3,398 kg = 5,760 kg

32/31 Anders Leppäluoto, 9.7.1873, 11 työmiestä, 7 raahelaista merimiestä, 2,068 kg

31/33 Karl Tengström, 23.6.1873, 14 työmiestä, 531 g

30/41 J.A. Åkerman 21.6.1873, 3 työmiestä, maanmittari Raahe, 138 g

29/36 Henrik Zellberg, 1.6.1873, 7 työmiestä, 463,5 g

Louhioja / Ivalojoki

37/34 Matts Tuomaanpoika Ruikka, 23.6.1873, 7 työmiestä, myös Tuomas, 52,4 g

35/16 Olof Ruikka, 30.6.1873, 7 työmiestä, 4,4 g

35/16 Nimismies J. Simelius, 21.7.1873, työnjohtaja X. Nordling, 2 työmiestä + Nordlingin työväki Palsilta

28/26 A. Govenius-yhtiö, Johan Juusela työnjohtaja, 3.8.1872, 1,017 kg, 53 g = 1,060 kg

27/25 Feodor Oesterreich Pietari / Lappeenranta,

12.7.1871, 22 työmiestä + Sofia Waara kokkina, lopetti 8.8.71 (riidat Goveniuksen yhtiön kanssa) 10,5 g

26/7 August Nylund -yhtiö, 29.6.1870, 25 työmiestä -71, 12 työmiestä -72, kauppias Nylund Kiuruvedeltä ei paikalla, työväki lopetti 26.5.72 (105 g kultapullo katosi) 12,7 g, 1,146 kg, 6 g = 1,171 kg (+ kadonnut 105 g)

Äidin kullat

- Telilöiden kultaperheen tarina

Lapin Kullankaivajain Liiton edunvalvonnan viljelemä motto on, että elämä Lapin kultamailla on jotakin sellaista, mitä huikeita kirjoituspalkkioita nostavat huippukäsikirjoittajat Hollywoodissa koettavat keksiä. Tietokirjailija **Milla Peltosen** kultakesän alussa julkaistu teos “Äidin kullat – kultaperheen tarina” kertoo tämän väitteen todeksi.

Kirja on omistettu Telilän perheen matriarkan, **Marjut Telilän** (1943–2007) muistolle.

Kultahippuihin ja kullankaivun yhteydessä löytyviin muihin arvomineraaleihin aivan omanlaisensa intohimosuhteen luoneen Marjutin perässä kultapurojen ääreen kulkivat teoksen varsinaiset päähenkilöt, puoliso **Risto** sekä pojat. Kirjan johdannon mukaan jäyhän oloinen **Ami** ja tämän suulas ja kiukkuinen isovelji **Mika**, joiden nuoruudessa Suvirren kiekaisu koulun kevätkuulissa tarkoitti melko välitöntä siirtymistä pohjoisen kultapuroille koko kesäksi. Vuonna 2007 sairauteen menehtynyttä Marjutia tutkija-kirjailija Peltonen ei luonnollisestikaan koskaan fyysisesti tavannut, mutta läheisten ja muiden kaivajien tarinoista sekä Mikan videotaltiointien kautta Peltonen on saanut luotua Marjutista kirjaansa hyvin elävän ja itsensä näköisen kuvan.

Jyrkkä ja ehkä hiukan äkkivääräkin, kullankaivulle äärimmäisen omistautunut nainen. Introvertti, arvelee tutkija Peltonen. Hyvin määrätietoinen, tarkentaa Risto. Marjut halusi aina olla ensimmäinen ihminen, joka koskettaa maaemon syliin kätkeytyneitä kultahippuja. Hän rakastui jokaiseen löytämäänsä kultahippuun. Toinen tärkeä asia hänelle olivat kissansa ja koiransa, Riston mainitsemat “elukat”. Ne olivat hänelle henki ja elämä. Perheen puolestaan kuvaillaan olleen kiinteä yksikkö, jon-

Milla Peltonen, *Äidin kullat*. Into Kustannus 2022. 254 s.

ka yhteistyö montulla toimi ja jota yhdisti halu löytää kulta.

Monimerkityksellisellä tittelillä nimetty kirja kertoo ensimmäiset hengettömät hippunsa Tankavaaran turistihuuhtomolla 1970-luvun alussa vaskanneen Telilän kultaperheen kehitystarinan erikoisen ja poikkeuksellisen kullankaivajan ammatin harjoittajaksi. Samalla se värittää lopusta käsin katsoen vähän surullisenkin tarinan Lemmenjoen koneellisen ammatikullankaivun kehityksestä tuottavaksi elinkeinoksi 1970-luvulta aina koneellisen huuhtonakullankaivun kieltämiseen uuden kaivoslain siirtymäajan päätyttyä 1. heinäkuuta 2020.

Ottaessaan Peltosen kirjan käteensä lukija siis käytännössä jo tietää sen loppuratkaisun.

Peltonen kertoo kirjoittaneensa kirjan itsensä kaltaiselle, kullankaivajayhteisön ulkopuoliselle henkilölle, jota kullankaivajien erikoinen ammatti ja elämäntapa kiehtoo.

Kirjallisuus- ja kulttuuritutkijana Peltosella on ollut kova urakka perehtyessään ammatikullankaivajan maailmaan. Millan mukaan kulttuuripuoleen verrattuna kaikki tuntui niin

tekniseltä; oli perehdyttävä kullankaivutekniikkaan, konetekniikkaan ja lakitekniikkaan. Kaikki niihin liittyvät käsitteet ja prosessit oli otettava haltuun ja opittava ymmärtämään. Peltonen onkin tehnyt valtavan suuren tutkijan esityön perehtyessään kaikkeen siihen taustamateriaaliin, joka kirjan loppuun on lähdeviitteinä luetteloitu.

Raskaassa kirjoitusprosessissa Peltosella kului kaksi vuotta aikaa.

Aineistoa syvensi Mika Telilältä saadut Prospäkkärit ja lehtiartikkelit, sekä Mikan vuosikymmenien ajalta kuvaamat videoarkistot. Työpäiväkirjojaan Mika ei tutkijalle luovuttanut, mutta avuliaasti poimi niistä otteita Mullan käyttöön.

Historia- ja faktatietoa on annosteltu Telin kultaperheen muistojen tilkkeeksi sopivina annoksina. Keskeisimmät osat Lemmenjoen legendaaristen kultaryntäysvuosien tarinapankista kerrotaan Telilöiden henkilökohtaisilla kokemuksilla tarinoita täydentäen, olivathan kaikki vanhoista kaivajista Telilöille enemmän tai vähemmän tuttuja.

Asiavirheitä ei ainakaan ensi lukemalla kirjasta löydy.

Kirjoitusprojektina ”Äidin kullat” oli Peltonen mukaan työläämpi kuin esimerkiksi hänen aiempi teoksensa ”Erakot”. Paljon työläämpi, tarkoittaa Peltonen hetken mietittyään. Tarinan päähenkilöt eivät ole ihmisinä aivan helpoimmasta päästä ja yhteistyön ajoittainen haasteellisuus kulkee kirjassa osana prosessia.

Hän ymmärtää hyvin kullankaivajien epäluulon, koska mediassa kullankaivusta on kirjoitettu niin paljon väärin tiedoin ja asenteellisen negatiivisesti. Silti kirjoitusprosessi oli herkien aiheidensa johdosta ajoittain jopa liian raskaalta tuntuva. Milla ei kuitenkaan osannut jättää aihetta kesken, kun oli siihen kerran tarttunut. Nyt hän on tyytyväinen siitä, että kirja tuli tehtyä.

Tutkijana ja tietokirjailijana Milla Peltonen on kirjassaan totuudelle uskollinen; siinä käydään avoimesti läpi vaikeatkin asiat sekä itselle hankalat tapahtumat. Hämmästyttävän avoi-

mesti sekä Telilät itse, että heidän läheisensä kertovat myös kullankaivajan ammatille omistautumisen kääntöpuolista – kullalla on hintansa.

Yhteistyöstä muiden kullankaivajien kanssa kaikki osapuolet kertovat rehellisesti ja omaa yhteisöä arvostaen, mutta tarvittaessa myös kriittisesti.

Montun laidalla seisova perkele

Peltonen kuljettaa selkeällä ja rönsyilemättömällä tekstillään lukijan läpi Metsähallituksen ja ympäristöväen kanssa käytyjen 1980- ja 1990-lukujen selkkausten ja oikeuskiistojen. Kun yhdestä selkkauksesta on päästy, nousee toinen. Vesioikeuskiistoja ja toimenpidekieltoja. Taloudellisia tappioita, valituksia, vaatimuksia ja viivytyksiä. Kollektiivista syyllistämistä ja median mustamaalaamista.

Hetken huilitaun jälkeen kullankaivun oikeuksia aletaan tosielellä nakertaa pala palalta. Pitkän poliittisen väännön ja mustamaalaamisen päätteeksi annetaan 22.12.2009 kiistanalainen hallituksen kaivoslakiesitys sisältäen näennäisesti puskista tulleen esityksen kaivospiirien lakkauttamisesta.

Peltonen perkaa seikkaperäisesti auki kaivoslakiesityksen perusteluineen, ja sitä seuranneen eduskunnan lähetekeskustelun. Uusi kaivoslaki hyväksyttiin 15.3.2011 ja se merkitsi sitä, mitä kullankaivajat olivat lausunnoissaan pelänneetkin; kullankaivun tahti koneilla kiihtyi ja samalla kaivajaporukan yhteisöllisyys alkoi murentua. Loppu hämmötti edessä ja kiire johti paikoin hosumiseen ja kermankuorintaan. Lapin kullankaivukulttuuri oli vaarassa.

Peltonen toteaa olevansa ulkopuolinen tarkkailija, mutta hänkään ei pysty ymmärtämään sitä, että kaiken haluttiin loppuvan näin. Hän näkee jättimäisen ristiriidan ympäristöarvojen ja kullankaivun välillä nostaneen päätään jo 1980-luvun alussa, mutta ei silti ymmärrä miksi kaivajien ei annettu kaivaa paikkojansa ja kullankaivajan uriaan kunniakkaaseen, mutta vääjäämättömään loppuun. Kullankaivajat puolustivat oikeuksiaan asiallisesti, ja peruste-

livat näkökantansa asia-argumentein ja kärsivällisesti. Poliittinen päätös oli kuitenkin tehty jo lakiuudistusprosessia aloitettaessa, eikä se ollut muutettavissa. Ilman Telilöiden, **Merenluotojen** ja muiden kaivuoikeuksiensa puolesta taistelleiden kullankaivajien periksiantamattomuutta ammattimainen kullankaivu Lemmenjoella – ja muuallakin Lapissa – olisi kuitenkin päättynyt jo 30 vuotta aiemmin.

Peltonen itse suhtautuu aiheeseen avoimesti, hän ei ole fanaattisesti asian puolesta tai vastaan. Hän kuitenkin arvelee, että oli lukija itse aiheesta mitä mieltä tahansa, kääntyvät sympatiat lopulta kullankaivajien puolelle. Kuten Amikin mieltii kaivosoikeuksien raukeamista seuraavana aamuna: jos maratonissa oikaisee ja tulee ekana maaliin, ei ole voittaja. Valtio joutui tässä oikaisemaan pahasti – lain esittelijäkin valehtelemaan eduskunnalle – joten kyllä kullankaivajat tulivat asiassa oikeina voittajina maaliin.

Silloin, kun asiat ovat parhaillaan tapahutuksessa, niistä on vaikea rakentaa selkeää tarinaa. Lemmenjoen ammattimaisella kullankaivulla ja Telilöiden tarinalla osana sitä on selkeä alku ja loppu. “Se on nyt ohi. Se oli ja meni ja mä en oo enää kullankaivaja”, toteaa Mika Telilä kirjan loppupuolella.

Milla Peltosen mielestä on ollut pirun mielenkiintoista kaivaa tämä tarina esille ja on tärkeää, että Peltonen on sen työstänyt Äidin kullat -teokseksi. Elämä kuitenkin jatkuu ja aika kultaa muistot. Ehkä.

Kirjailija Peltonen toivoo, että ammattimainen ote ja hyvä toimintatapa kultapuroilla säilyisivät, vaikka toiminta muuttuisikin enemmän harrastelijamaiseen suuntaan. Että Lapissa kultaperinnettä ylläpidettäisiin ja kullankaivua tehtäisiin jatkossakin antaumuksella ja täydellä sydämellä.

Sillai lemmenjokisittain.

Äidin kullat -teoksen on julkaissut Into Kustannus. Teos on julkaistu myös e-kirjana sekä äänikirjana, jonka lukijana on Krista Putkonen-Örn.

MULLIS'

Merkkipäivät

Korundinkovia kekereitä toivottaa LKL

75 v.

- 19.7.-21 Erik Sandelin, Oitti
- 26.8. Raimo Malin, Renko
- 26.8. Erkki Rantanen, Karhula

70 v.

- 2.8. Liisa Hietala, Jalasjärvi

65 v.

- 21.1. Sakari Torniainen, Järvenpää
- 1.4. Pekka Liusvaara, Noormarkku
- 11.7. Seppo Lehtimäki, Kuusamo
- 29.7. Jorma Valkama, Saarenkylä
- 23.8. Heikki Hautaviita, Jyväskylä

60 v.

- 7.6. Ari Harju, Kintaus
- 23.6. Mervi Björklund, Kronoby
- 28.7. Taina Hautaoja, Pori
- 4.8. Jukka Lipponen, Rumo

50 v.

- 27.6. Rauno Palola, Nivala
- 5.7. Antti Heikkinen, Oulu
- 19.7. Taija Hakala, Lassila
- 1.9. Maksym Pustovoi, Ylikiiminki
- 11.9. Juha Pätsi, Kuusamo

In memoriam Matti Rag Paananen 1939–2022 Waskoolisinfonia jäi soimaan

Säveltäjä, kirjailija, taiteilija, jazzmuusikko Matti Rag Paananen päätti maallisen vaelluksensa 24. huhtikuuta 2022 kotikaupungissaan Turussa. Hänen valtavaan elämäntyöhönsä kuului myös kulta ja kullankaivu, jonka tuloksena syntyi Waskoolisinfonia vuosina 1976–1977. Vuosikymmenen alussa Matti vietti useita kesiä Sotajoen kultamailla vaskaten kultaa, tutustumalla jylhään luontoon, kultamiehiin ja kultahistoriaan. Tästä syntyi taiteilijan ensimmäinen sinfonia.

Tankavaaran Kultamuseo tuotti yhteistyössä säveltäjän ja Turun Kaupunginorkesterin kanssa Waskoolisinfoniasta DVD-levyn täyttäänsä 40 vuotta vuonna 2013. Sinfonian kesto on 41,42 minuuttia ja siinä on neljä osaa: Kultahiekkää, Lapsi, Herääminen ja Kulttuurin kehossa. Paananen ehti säveltää kaikkiaan seitsemän sinfoniaa.

Tutustuin Mattiin Ivalojoen Kultalassa kesällä 1977 kiireisen ja helteisen päivän jälkeen, kun presidentti **Kekkonen** ja sadat juhlavieraan olivat Kultalan juhlakentältä poistuneet. Hiljaisuus ja rauha oli täydellinen, vain joki lauloi koskiensa säveltä. Luulimme jääneemme ainoiksi yöpyjiksi, **Kurkelan Matti** ja minä, seuranamme suuri määrä pannuja, kattiloita, ruokailuvälineitä, tarjottimia ja muita Saaris-

län hotelleista keräämiämme tavaroita, joilla juhlavieraita kestittiin. Meidän piti palauttaa tavarat viimeisellä helikopterilennolla Laanihoiviin ja Retkeilykeskukseen, mutta Säätiön herat veivät lentovuoron katsellakseen jokimaismaa ja jättäen meidät kattiloita vahtimaan.

Hiljainen mies ilmestyi tyhjyydestä seuraksemme, Matti Paananen, taiteilija. Eipä siinä paljon juhlittu, ruuat ja juomat oli viimeistä murua ja pisaraa myöten kulutettu. Pesimme astiat, siivosimme jälkiä, juttelimme hetken kunnes uni yllätti pitkän työpäivän jälkeen. Aamulla **Maggan Olavi** tuli erämaapuhelimesta tilattuna veneineen noutamaan meitä ja astioita, Matti jäi yksin Kultalaan. Juhlamme jatkui Kekkosen vierailulla Tankavaarassa, Matti oli valinnut Kultalan rauhan!

Matti Paananen sai vuonna 1986 Turun kaupungin taidepalkinnon ja taiteilijaeläkkeen 1999. Hänen muistokirjoituksessaan Helsingin Sanomissa 10.5.2022 kerrotaan tarkemmin taiteilijan mittavasta elämäntyöstä ja matkoista maailmalla. Innoitusta työhönsä hän haki Lapin lisäksi muun muassa Afrikasta ja Amazonilta.

SEPPO J. PARTANEN

Linkki muistokirjoitukseen Helsingin Sanomissa:
Matti Rag Paananen 1939–2022 - Muistot | HS.fi

Saamelaisalueen luonnonvarasuunnitelma vahvistettu

Maaliskuussa 2022 Metsähallitus julkisti saamelaisen kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelman. Luonnonvarasuunnitelma on työkalu valtion maita ja vesiä koskevien luonnonvarojen käytön mitoituksessa ja ohjauksessa.

Liitto oli jo alun perin kolattu varsinaisesta suunnittelutyöryhmästä kulttuuriperintötyöpajaan. Liiton edustaja osallistui työpajatoimintaan, jossa ei käsitelty mitään ei-saamelaisia kulttuurikohteita.

Lapin Kullankaivajain Liiton edunvalvontatoimikunnan puheenjohtaja **Antti Peronius** laati liiton lausunnon Saamelaisalueen luonnonvarasuunnitelman luonnoksesta. Lausunnossaan liitto perustellusti esitti, että luonnonvarasuunnitelmaa ei hyväksytä, vaan se palautetaan valmisteluun.

Suunnitelman tavoitteeksi oli ilmoitettu luonnon arvon vastuullinen kehittäminen yli sukupolvien sekä kestävä yhteiskunnallinen kokonaishyöty. Liiton näkemyksen mukaan asetettu tavoite ei kuitenkaan kyseisellä suunnitelmalla toteudu – eikä sitä ilmeisesti ole pyritty tavoittelemaankaan – sillä suunnitelmassa merkittävässä määrin linjataan saamelaisten oikeuksien nostaminen kaikkien muiden maan- ja luonnonkäyttäjryhmien oikeuksien yläpuolelle.

Toinen vahva suunnitelmaan sisään kirjoitettu linjaus on syventää ja laajentaa alueen suojelua. Se on kaavailtu tehtäväksi kontrolloimalla, hidastamalla ja vaikeuttamalla kaikkea muuta maan- ja luonnonkäyttöä kuin saamelaiskulttuuriin liittyvää porotaloutta.

Sydäntalvella, pari kuukautta ennen varsinaisen suunnitelman julkistamista, Metsähallitus teki vielä näppärän mediaoperaation julkaisemalla luonnonvarasuunnitelman valmistumisesta mediatiedotteen. Uutisoinnin kärjeksi nostettiin kaikkia suivaannuttavien tuulivoimaloiden ja vieraspaikkakuntalaisten metsästysoikeuksien rajoittaminen sekä tulevien hakuumäärien vähenemisellä spekulointi.

Esiin nostetut aiheet miellyttävät suurinta osaa paikallisista ihmisistä. Minkäänlaista julkista keskustelua itse luonnonvarasuunnitelman sisällöstä ei päässyt syntymään, koska suunnitelma ei ollut kuukausiin edes vielä julkinen.

Kysyimme asiaan perehtyneeltä ja liiton lausunnon asiaan latineelta Antti Peroniukselta tämän luonnonvarasuunnitelman merkityksestä kullankaivajille.

– Meitähän kullanhuhdonta- ja ympäristölupa-asioissa suojee jonkin verran se, että kaivoslakia tulkitsee Tukes ja ympäristösuojelulakia AVI.

Metsähallituksen antamat lausunnot ovat parhaimmillaankin olleet neutraaleja, yleensä avoimen kielteisiä tai ainakin kriittisiä. Oma käsitykseni on, että kielteistä päätöstä vaaditaan lausunnoissa entistä useammin ja asiassa vedotaan tähän suunnitelmaan.

Metsähallituksen omien lupien osalta enustan kaikkea ikävää: kielteisiä päätöksiä, jotka annetaan yhä useammin kasvottomasti digitaalisen lupapalvelun läpi. Kielteisten päätösten perusteena tulevat olemaan Metsähallituksen sisäiset ohjeet, joilla luonnonvarasuunnitelmaa toimeenpannaan.

Aiempi tapa, jossa luonnonkäyttö pohjautuu esimerkiksi Natura-säännöstöihin ja edes johonkin lainkäyttöön, häipyä kauas näiden tiukennusten taakse.

Suunnitelman luonnoksessahan jo oli painopiste sen vakuuttelemisessa, että kulttuurien tasa-arvoon tulee pyrkiä maan- ja luonnonkäytön epätasa-arvoa lisäämällä. Tämä viesti vielä jyrkentyi luonnonvarasuunnitelman osaksi nostetussa Akwe:KO-kommenttimuistiossa.

Mitä odotat tältä yhteistoimintarintamalta, Antti Peronius?

– Saamelaiskäräjien toiminta on helppo ennustaa. He ovat aiemminkin keskittyneet siteeraamaan enimmäkseen itseään ja nyt se tulee nousemaan uudelle tasolle. Odotan dramaattisia lainauksia, joiden lähteeksi ilmoitetaan luonnonvarasuunnitelma, ja jotka on poimittu suunnitelmaan upotetusta Akwe:KO-

mietinnöstä, joka on siis puhtaasti Saamelaiskäräjien hengentuote.

Kyseinen mietintö on sinänsä rehellinen, että siinä kerrotaan ketkä eivät ole tervetulleita Saamenmaalle – luettelo on jokseenkin kattava.

– Kullankaivajien lisäksi häviäjiä on tällä kertaa kuitenkin paljon muitakin. Oikeastaan on helpompi luetella voittajat, sillä niitä on vain yksi: porosaamelaiset. Muut kuin poronhoidosta toimeentulonsa saavat saamelaiset saavat jotakin, mutta kärsivät syntyvistä välillisistä haitoista hyötyjä enemmän. Alueella asuvat ei-saamelaiset häviävät eniten, koska harmit tulevat täysimääräisenä, eikä mitään hyötyjä ole heille luvassa. Luonnossa liikkuminen byrokratisoituu ja vaikeutuu ja sitä kautta myös matkailijat kärsivät tästä.

Mutta kuinka Metsähallitus sitten muuttamassa vuodessa käänsi kelkkansa ja lähti Saamelaiskäräjien puolestapuhujaksi ja heidän agendaansa ajamaan. Eihän siitä taida olla kymmentä vuotta, kun nämä samat organisaatiot olivat napit vastakkain esim. Nellimin ja Paadarskaidin metsäkiistoissa.

– Tätä on aluksi vaikea ymmärtää, mutta kun asiaa hieman penkoo, niin se onkin lopulta ihan ymmärrettävää.

Ensinnäkin – metsätalouden lopettaminen Pohjois-Lapissa ei maksa Metsähallitukselle mitään. Metsähallituksella on tuloutusvelvollisuus valtiolle, mutta siitä vähennetään yhteiskunnalliset panostukset. Kun metsä jätetään hakkaamatta, voidaan tuloutusvelvoitteesta vähentää kantohinnan verran. Se on tavallaan ihan yhtä hyvää raha ja kun samaan aikaan metsä kasvaa, sen arvo nousee ja samalla OY:n tasearvo.

Tässä on vain kaikkien muiden kannalta se huono puoli, että metsähommissa on metsänomistajan siivun lisäksi monta muitakin siivua. Jalostusketjussa töitä tekevät saavat palkansa jalostusarvon noususta. Kun nyt koko homma jää tekemättä, niin jäävät nämä jalostusarvotkin – eli palkat – tulematta. Niitähän ei tietenkään kukaan korvaa.

Tase talks. Mutta voiko taustalla olla jotakin muutakin?

– Toinen syy voisi olla se, että Metsähallitus voi nykylinjallaan rajata saamelaisten oikeudet saamelaisalueelle. Annetaan siellä kaikki oikeudet ja muualle ei yhtään mitään – sekin saattaa olla heille ihan hyvä kauppa. Lain mukaanhan saamelaisten oikeuksia ei ole mitenkään rajattu, vaan niiden pitää toteutua kaikkialla. Sehän olisi hyvin hankalaa, ja voisi uhatta Keski-Lapin metsävarojen käyttöä. Saamelaiskäräjät pelkää kilpailevaa alkuperäiskansaa. Näin yhteinen vihollinen eli metsäsaamelaiset yhdistävät vanhat riitapukarit. Samaan epäpyhään allianssiin liittyy tietenkin myös yhteinen halu rajoittaa muiden luonnonkäyttöä: poromiehet haluavat ylimääräiset silmät pois erämaasta ja Metsähallitus haluaa rajoittaa kaikkea mahdollista muuten vain, on aina halunnut. Kun tämän oivaltaa, niin Metsähallituksen nyt niin läheinen suhde Saamelaiskäräjiin alkaa tuntua ihan ymmärrettävältä.

Metsähallitus hallinnoi yli 90 prosenttia suunnitelman kattavista maista ja vesistä. Maalasta on 25 prosenttia suojelu- ja suojeluohjelma-alueita ja 44 prosenttia erämaa-alueita. Päättävätkö siis Saamelaiskäräjät ja Helsingin vihreät yhdessä sen, miten täällä eletään ja toimitaan?

– Tietenkin tässä on kyse myös poliittisesta ohjauksesta. Metsähallituksen ympäristöpalvelut on ympäristöministeriön holhouksessa ja suunnitelman valmistelun aikaisella ympäristöministerillä on vihreiden kautta suora kytky Saamelaiskäräjiin.

Metsätalouspuolikin, missä aikoinaan oli ihan täyspäistä väkeä ja ainakin ajoittain asialinja, saa nykyään poliittista ohjausta, kun monimutkaisten kauppojen kylkiäisinä Helsingissä sovitaan asioista.

Eli kyllä.

Kiitos asioiden suoraan sanomisesta.

MULLIS'

Hallinto-oikeudet ruuhkassa

– varmista itse lupapäätöksesi lainvoimaisuus

 Hallinto-oikeudet ovat ruuhkaantuneet alun perin massiivisesta turvapaikka- ja oleskelulupia koskevista valituksista, ja kärsivät edelleen resurssipulasta. Tästä johtuen muun muassa kaivosviranomaisen päätöksistä tehtyjä valituksia käsittelevä Pohjois-Suomen hallinto-oikeus ei enää automaattisesti anna kulanhuuhdantalupaa koskevista päätöksistä tehtyjä valituksia tiedoksi Tukesille tai lupapäätöksen saajalle, vaan mahdollista valituskirjelmän jättämistä on itse tiedusteltava Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden kirjaamosta.

Hallintovalituksen jättämistä voi tiedustella 7 päivän päätöksen tiedoksisaamisajan ja varsinaisen 30 valitusajan kuluttua. Mikäli valitusajan päättymisen osuu arkipyhään tai viikonloppuun, jatkuu valitusajan päättymisen seuraavaan arkipäivään kello 16.15. Valituksen tekemistä voi tiedustella seuraavana aamuna virka-ajan alettua.

Valitusajan päättymispäivämäärä on kerrottu myös lupapäätöksessä annettavassa valitusosoituksessa.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden puhelinvaihteen numero on: 029 564 2800.

Hae lupahakemuksessasi täytäntöönpanolupaa

Mikäli lupapäätöksestä on tehty hallinto-oikeusvalitus, on luvansaajalla oikeus 2 viikon sisällä tehdä hakemus lupapäätöksen täytäntöönpanosta muutoksenhausta huolimatta.

Erillisenä päätöksenä tehdyn täytäntöönpanopäätöksen hinta on Tukesin maksuasetustaulukon mukaisesti 420,00 euroa. Sen vuoksi Lapin Kulkankaivajain Liiton edunvalvonta painokkaasti suosittelee, että lupaa toiminnan aloittamiseen muutoksenhausta huolimatta aina haettaisiin varsinaisessa kulanhuuhdantalupahakemuksessa, jolloin se annetaan pääpäätöksen yhteydessä.

Tällöin täytäntöönpanopäätöksestä ei mene erillistä päätösmaksua.

Kullanhuuhdontaan oikeuttaneiden kaivospiirien lopputarkastukset Lemmenjoen alueella

 Kaivoslain mukaan kulanhuuhdontaan oikeuttaneiden kaivospiirien kunnostamiseen, siistimiseen ja maisemointiin varattu aika päättyy 30.6.2022.

Kaivosviranomaisen Tukesin ylitarkastaja **Pasi Molkoselkä** tiedottaa kaivosviranomaisen järjestävän Lemmenjoen alueella lopputarkastuksia 23.–26.8. ja 30.8.–1.9.2022 välisinä aikoina, sekä tarvittaessa vielä 6.–8.9.2022.

Asiasta tullaan tiedottamaan kaivoslain 146 §:n mukaisesti yksityiskohtaisesti myöhemmin, mutta

alueen saavutettavuuden vuoksi ylitarkastaja Molkoselkä on välittänyt ennakkotiedon ajankohdasta etukäteen eri sidosryhmille.

Kaivospiirien haltijoille tullaan esittämään kaivospiirikohtaisesti suunnitellut tarkastusajankohdat ennakkoon, jotta asianosaisilla olisi mahdollisuus järjestellä tarvittaessa paikanpäällä olemisensa.

Lisätietoja tarvittaessa ylitarkastaja Pasi Molkoselältä (puh. 029 5052 133) tai Lapin Kulkankaivajain Liiton toiminnanjohtajalta (puh. 0400 836 500).

.5362

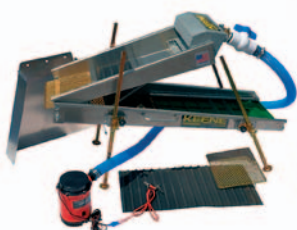

FINNDETECTOR

Kaivuvälineet ja metallinpaljastimet

Keene Mini Max on tehokkaalla 12 voltin pumpulla varustettu monikäyttöinen rännilaitteisto kullankaivajalle. Laitteisto kulkee erämaahan kantorepussa. Soveltuu kuivalle maalle tai vesistön varteen. Irrotettava alarännin matto, neljä säädettävää jalkaa. Mitat koottuna: 92 x 36 x 18 cm. Paino 10,4 kg. MADE IN USA. Lisätiedot sivuiltamme.

Uutena valikoimassamme kotimaiset, viimeistellyt ja käyttövalmiit Hanitoo High Banker -rännipaketit. Pyydä tarjous.

Valikoimassamme myös suositut Garrett- ja Guldström-aloituspakkaukset nopein toimituksin. Aloituspakkaus sisältää tarvittavat vaskoolit ja seulat sekä muut oheistarvikkeet vaskauksen opetteluun kotona.

Garrett AT Gold -metallinpaljastin on suunniteltu löytämään pienen pienetkin kultahipukset kaikkein haastavimmissakin olosuhteissa, myös matalissa vesissä.

FINNDETECTOR

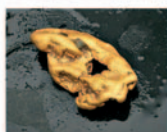
Tilaukset nettikaupasta www.finndetector.com

tai soita 020 730 4590 (mpm)

Lapin kultakenttien isot ja pienet kultahiput.

Hippukulta välittää aidot Lapin kultahiput kaivajilta keräilijöille. Sivuiltamme löytyy isomuksia, pieniä koruhippuja, kultahiekkaa vaskausharjoituksiin sekä valmiita kulta- ja kivikoruja Suomen luonnosta.

Hippukulta Oy www.hippukulta.fi

KERAVALA, puh 0405454833 Raimo Niemelä

